Teismo praktikos rinkinys

GENERALINIO ADVOKATO
GEHARD HOGAN IŠVADA,
pateikta 2021 m. balandžio 15 d.[1]

Byla C-65/20

VI
prieš
KRONE – Verlag Gesellschaft mbH & Co KG

(*Oberster Gerichtshof* (Aukščiausiasis Teismas, Austrija) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Vartotojų apsauga – Atsakomybė už gaminius – Direktyva 85/374/EEB – Sąvoka „gaminys su trūkumais“ – Fizinis dienraščio egzempliorius, kuriame pateiktas neteisingas sveikatos patarimas“

I. Įvadas

1. Ar tuo atveju, kai dienraštis kasdieninėje skiltyje paskelbia nepriklausomo straipsnių autoriaus neteisingą sveikatos patarimą, tokiam laikraščiui galima pareikšti ieškinį dėl to, kad jis išplatino gaminį su trūkumais, kaip tai suprantama pagal Tarybos direktyvą 85/374/EEB[2] (toliau – Atsakomybės už gaminius direktyva), jeigu vėliau laikraščio skaitytoja teigia dėl minėto patarimo patyrusi kūno sužalojimą? Iš esmės toks dar nenagrinėtas klausimas dėl Atsakomybės už gaminius direktyvos aiškinimo keliamas šiame *Obersten Gerichtshof* (Aukščiausiasis Teismas, Austrija) prašyme priimti prejudicinį sprendimą.

2. Vis dėlto, prieš pradedant nagrinėti faktines aplinkybes ir konkrečius teisinius klausimus, būtina pirmiausia nurodyti atitinkamą teisinį pagrindą.

[1] Originalo kalba: anglų.

[2] 1985 m. liepos 25 d. Tarybos direktyva dėl valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių atsakomybę už gaminius su trūkumais, derinimo (OL L 210, 1985, p. 29; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 1 t., p. 257), iš dalies pakeista 1999 m. gegužės 10 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/34/EB (OL L 141, 1999, p. 20; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 4 t., p. 147).

II. Teisinis pagrindas

A. Sąjungos teisė

1. Atsakomybės už gaminius direktyva

3. Atsakomybės už gaminius direktyvos pirma, trečia, ketvirta ir šešta konstatuojamosios dalys suformuluotos taip:

„<…> būtina derinti valstybių narių įstatymus dėl gamintojų atsakomybės už jų gaminių su trūkumais padarytą žalą, nes egzistuojantys skirtumai gali iškreipti konkurenciją ir daryti poveikį laisvam prekių judėjimui bendrojoje rinkoje bei sąlygoti skirtingą vartotojų apsaugos lygį nuo žalos, gaminių su trūkumais daromos jų sveikatai ar turtui;

<…>

<…> atsakomybė be kaltės turėtų būti taikoma tik kilnojamų pramoniniu būdu pagamintų gaminių atžvilgiu; tikslinga netaikyti atsakomybės už žemės ūkio produktus ir medžioklės laimikį, išskyrus atvejus, kai jie apdorojami pramoniniu būdu ir dėl to šiuose produktuose gali rastis trūkumų; kadangi šioje direktyvoje numatyta atsakomybė turėtų būti taikoma ir kilnojamiesiems gaminiams, kurie yra naudojami konstruojant nekilnojamąjį turtą ar yra jame įtaisyti;

<…> vartotojų apsauga reikalauja, kad visi gamybos procese dalyvaujantys gamintojai būtų atsakingi už savo tiekiamų gatavų gaminių, sudedamųjų dalių ar tiekiamų žaliavų trūkumus; kadangi dėl tos pačios priežasties atsakomybė turėtų būti išplėsta gaminių importuotojams į Bendriją ir asmenims, kurie prisistato gamintojais, pritvirtindami savo vardą, prekės ženklą ar kitą skiriamąjį ženklą, arba asmenims, tiekiantiems gaminį, kurio gamintojo nustatyti neįmanoma;

<…>

<…> siekiant apsaugoti vartotojų fizinę gerovę [kūno vientisumą] ir turtą, gaminio defektiškumas turėtų būti nustatomas ne pagal jo tinkamumą naudoti, bet pagal saugos, kurios visuomenė turi teisę tikėtis, trūkumą; kadangi sauga yra nustatoma, neatsižvelgiant į tai, kad esamomis aplinkybėmis gaminys yra naudojamas netinkamai [sauga vertinama atmetant bet kokį netinkamą gaminio naudojimą, kuris atitinkamomis aplinkybėmis laikytinas neprotingu].“

4. Atsakomybės už gaminius direktyvos 1 straipsnyje įtvirtinta bendroji taisyklė, pagal kurią gamintojas atsako už žalą, atsiradusią dėl jo gaminio trūkumų.

5. Atsakomybės už gaminius direktyvos 2 straipsnyje ir 3 straipsnio 1 bei 2 dalyse pateiktos sąvokų „gaminys“ ir „gamintojas“ apibrėžtys, taip pat apibrėžta, kas pagal direktyvą „laikoma gamintoju“. Juose nustatyta:

„2 straipsnis

Šioje direktyvoje „gaminys“ reiškia visus kilnojamuosius gaminius, net jei jie įtraukti į kitą kilnojamąjį ar nekilnojamąjį gaminį. Į gaminio sąvoką įeina elektra.

3 straipsnis

1. „Gamintojas“ yra galutinai pagaminto gaminio, bet kokių žaliavų ar sudedamosios dalies gamintojas arba kiekvienas asmuo, kuris prisistato gamintoju, ant gaminio nurodydamas savo vardą, prekės ženklą ar kitą skiriamąjį ženklą.

2. Nepažeidžiant gamintojo atsakomybę reglamentuojančių nuostatų, šioje direktyvoje gamintoju taip pat laikomas ir yra atsakingas kaip gamintojas kiekvienas verslu užsiimantis asmuo, importuojantis gaminį į Bendriją pardavimo, nuomos, lizingo ar kitokio platinimo tikslais.

<…>“

6. Atsakomybės už gaminius direktyvos 6 straipsnyje apibūdinta, kas pagal direktyvą laikoma trūkumu. Jo pirmoje pastraipoje nustatyta:

„Gaminys yra laikomas turinčiu trūkumų, jei jis nėra toks saugus, kokio asmuo, atsižvelgiant į visas aplinkybes, turėjo teisę tikėtis, įskaitant:

a) gaminio pateikimą;

b) tikslą, kuriam, protingai mąstant, gaminys gali būti naudojamas;

c) gaminio išleidimo į apyvartą laiką.

<…>“

B. Austrijos teisė

7. *Bundesgesetz vom 21. Jänner 1988 über die Haftung für ein fehlerhaftes Produkt (Produkthaftungsgesetz)* (1988 m. sausio 21 d. Federalinis įstatymas dėl atsakomybės už gaminius su trūkumais (toliau – Atsakomybės už gaminius įstatymas))[3] 1 straipsnyje nustatyta:

„1 straipsnis. Tais atvejais, kai dėl gaminio trūkumų asmuo miršta, patiria kūno sužalojimą arba žalą sveikatai, arba jeigu padaroma žala kokiam nors materialiajam turtui, išskyrus patį gaminį, atlyginti žalą privalo šie subjektai:

1) verslo subjektas, kuris jį pagamino ir išleido į apyvartą,

<…>“

8. Atsakomybės už gaminius įstatymo 3, 4 ir 5 straipsniuose apibrėžta, atitinkamai, gamintojas, gaminys ir gaminio su trūkumais sąvoka. Šiose nuostatose įtvirtinta:

„3 straipsnis. „Gamintojas“ (1 straipsnio 1 dalies 1 punktas) – tai galutinai pagaminto gaminio, žaliavos arba sudedamosios dalies gamintojas, taip pat kiekvienas asmuo, kuris prisistato gamintoju, ant gaminio nurodydamas savo vardą, prekių ženklą ar kitą skiriamąjį ženklą.

[3] *BGBl.*, Nr. 99/1988, paskutinį kartą iš dalies pakeistas *BGBl.* I, Nr. 98/2001.

4 straipsnis. „Gaminys“ – tai bet koks kilnojamasis materialusis turtas, net jeigu jis yra kito kilnojamojo turto dalis arba sujungtas su nekilnojamuoju turtu, įskaitant elektros energiją.

5 straipsnis. 1. Gaminys yra laikomas turinčiu trūkumų, jeigu jis nėra saugus tiek, kiek, atsižvelgiant į visas aplinkybes, būtų galima pagrįstai tikėtis, ypač dėl:

1) gaminio pateikimo,

2) tikslo, kuriam, kaip pagrįstai galima tikėtis, gaminys bus naudojamas,

3) gaminio išleidimo į apyvartą laiko.

<…>“

III. Pagrindinės bylos faktinės aplinkybės ir prejudicinis klausimas

9. Ginčas kilo toliau nurodytomis aplinkybėmis. Atsakovė yra žiniasklaidos priemonės savininkė [4] ir (jos teigimu) *Kronen-Zeitung*, populiaraus laikraščio, ko gero, didžiausiu tiražu Austrijoje leidžiamo bulvarinio dienraščio, regioninio numerio leidėja. 2016 m. gruodžio 31 d. šiame laikraštyje rubrikoje „Hing'schaut und g'sund g'lebt“ („Sveikas gyvenimo būdas“) buvo paskelbtas „Kräuterpfarrer Benedikt“ („žolininkas Benediktas“) straipsnis „Schmerzfrei ausklingen lassen – Eine Auflage aus geriebenem Kren“ („Skausmo malšinimas tarkuotų krienų kompresu“).

10. Šio straipsnio tekstas buvo toks:

„Kaip malšinti reumatinį skausmą

Šviežiai sutarkuoti krienai gali padėti sumažinti reumato sukeltą skausmą. Prieš uždedant ir prispaudžiant tarkuotų krienų kompresą, skaudančias vietas reikia įtrinti riebiu augaliniu aliejumi arba kiaulės taukais. Tokį kompresą galima palikti 2–5 valandoms, paskui nuimti. Ši priemonė turi gerą giluminį poveikį.“

11. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo teigimu, šiame straipsnyje nurodyta neteisinga krienų kompreso laikymo trukmė: iš tiesų turėjo būti nurodyta, kad skaitytojams rekomenduojama jį laikyti ne 2–5 *valandas*, o 2–5 *minutes*. Šios skilties autorius – vienuolyno dvasininkas, priklausantis religiniam ordinui. Jis yra pasivadinęs Benediktu. Atrodo – arba bent jau taip teigia atsakovė, – kad aptariamas dvasininkas yra pripažintas žolininkystės specialistas, jos žiniomis, paskelbęs daugybę tokio pobūdžio straipsnių laikraščiuose, taip pat išleidęs knygų apie žolininkystę. Atsakovė tvirtina, kad iki šiol ji galėjo pasitikėti jo kompetencija ir kad tai yra pirmas jai kada nors pareikštas tokio pobūdžio reikalavimas.

12. Ieškovė VI yra *Kronen-Zeitung* prenumeratorė. Ji tvirtina, kad perskaitė straipsnį ir laikėsi jame pateiktų rekomendacijų. Taigi ji užsidėjo krienų kompresą ant kairiosios kojos čiurnos sąnario, kaip nurodyta straipsnyje. Kompresą ji laikė maždaug tris valandas ir nuėmė tik po to, kai pajuto stiprų skausmą. Krienuose esantys aštrūs garstyčių aliejai sukėlė toksinę kontaktinę

[4] „Žiniasklaidos priemonės savininkas“ kaip apibrėžta 1981 m. birželio 12 d. *Bundesgesetz über die Presse und andere publizistische Medien* (Federalinis spaudos ir kitos publicistinės žiniasklaidos įstatymas) (*BGBl.* Nr. 314/1981) 1 straipsnio 1 dalies 8 punkte.

reakciją. Taigi ji pareikalavo atsakovės atlyginti dėl kūno sužalojimo patirtą neturtinę žalą sumokant 4 400 EUR kompensaciją ir pripažinti, kad atsakovė atsako už visus dėl aptariamo incidento patirtus kūno sužalojimus ir būsimus jo padarinius.

13. Pirmojoje instancijoje jos reikalavimas buvo atmestas. Pirmosios instancijos teismas (*Bezirksgericht für Handelsachen, Wien*) (Vienos komercinių bylų apylinkės teismas, Austrija) konstatavo, kad atsakovė straipsnį užsakė iš žolininkystės eksperto, kuris šia tema yra paskelbęs įvairių publikacijų. Atsakovė neturėjo pagrindo tikrinti to eksperto pateiktų rašytinių tekstų. Be to, teismas konstatavo, kad, kadangi autorius yra pripažintas ekspertas, jis nelaikytinas nei neprofesionaliu, nei sąmoningai pavojingu asmeniu, kaip tai suprantama pagal *Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch* (Austrijos bendrasis civilinis kodeksas) 1315 straipsnį[5].

14. Teismas konstatavo, kad, kita vertus, jeigu autoriaus pateiktas pradinis straipsnio tekstas buvo teisingas, bet klaida įsivėlė per gamybos procesą, atsakovės atsakomybė kilo, tik jeigu ji iš tiesų garantavo savo leidinio turinio tikslumą. Jis pažymėjo, kad *Kronen-Zeitung* yra bulvarinis laikraštis, kuriame informacija pateikiama gana trumpuose straipsniuose, pramoginiu, paprastu ir lengvai suprantamu būdu. Taigi šio straipsnio negalima vertinti taip pat kaip, pavyzdžiui, mokslo žurnale paskelbto straipsnio.

15. Be to, teismas konstatavo, kad tokiu atveju skaitytojo lūkesčiai taip pat yra kitokie nei mokslinio straipsnio, specializuoto žurnalo ar negrožinės literatūros kūrinio skaitytojo lūkesčiai. Taigi, kadangi negalima preziumuoti straipsnio turinio tikslumo garantijos, atsakovė neatsako už straipsnyje neteisingai nurodytą gydymo procedūros trukmę. Apeliacinės instancijos teismui *Handelsgericht Wien* (Vienos komercinių bylų teismas, Austrija) pateiktas apeliacinis skundas buvo atmestas dėl procesinių priežasčių. Apeliacinis teismas, be kita ko, prieštaravo tam, kad VI pirmą kartą rėmėsi faktinėmis aplinkybėmis, pagrindžiančiomis atsakovės atsakomybę be kaltės.

16. *Oberste Gerichtshof* (Aukščiausiasis Teismas, Austrija) pateiktame kasaciniame skunde argumentai, grindžiami atsakovės atsakomybe be kaltės pagal Atsakomybės už gaminius įstatymą, buvo išdėstyti aiškiau. 2020 m. sausio 21 d. sprendime tas teismas atmetė argumentą, kad šiame skunde nebuvo įvykdyti atsakomybės be kaltės nagrinėjimo pagal Atsakomybės už gaminius įstatymą reikalavimai, net jeigu per procesą pirmojoje instancijoje ieškovė savo argumentus grindė atsakovės atsakomybe dėl kaltės.

17. Paskui šis teismas išnagrinėjo argumentus dėl atsakomybės be kaltės pagal Atsakomybės už gaminius įstatymą, o kartu ir pagal Atsakomybės už gaminius direktyvą. Jis pažymėjo, kad leidiniai, kaip antai: vadovai, žinynai ir žemėlapiai, parduodami, nes galutinis vartotojas tikisi juose rasti konkrečių nurodymų. Jis pridūrė, kad, pavyzdžiui, jeigu knygoje arba laikraštyje pateiktame recepte būtų per klaidą nurodytas žmogaus sveikatai kenkiantis tam tikros sudedamosios dalies kiekis, būtų nenormalu nepripažinti taip nukentėjusiam asmeniui teisės pasinaudoti Atsakomybės už gaminius direktyvoje numatytomis teisių gynimo priemonėmis, o jeigu toks pat per didelis sudedamosios dalies kiekis būtų per klaidą įdėtas į vartotojo įsigytą gatavą perdirbtą gaminį, toks vartotojas galėtų pareikšti gaminio gamintojui ieškinį remdamasis jo atsakomybe be kaltės pagal Atsakomybės už gaminius direktyvą.

18. Paskui *Oberste Gerichtshof* (Aukščiausiasis Teismas) nurodė keturis argumentus, kurie, jo nuomone, tokiais atvejais paneigia atsakomybę už klaidingą informaciją. Pirma, jis manė, kad atsakomybės už gaminius apsauginis tikslas – apsaugoti nuo pavojaus, kurį kelia daiktas, o ne

[5] Šioje nuostatoje reglamentuojama atsakomybė už trečiųjų šalių veiksmus.

patarimas. Antra, intelektiniai produktai, kaip antai laikraščių straipsniai, nėra „gaminiai“, kaip tai suprantama pagal (Austrijos) Atsakomybės už gaminius įstatymą arba Atsakomybės už gaminius direktyvos 2 straipsnį, būtent todėl, kad jie patys nėra fiziniai daiktai. Trečia, atsakomybės už gaminį siejimas su teikiamos informacijos materialine išraiška būtų savavališkas, todėl Atsakomybės už gaminius direktyva neturi būti taikoma informacijai. Galiausiai jis išreiškė susirūpinimą dėl to, kad jeigu minėtos direktyvos 2 straipsnyje pateikta sąvoka „gaminys“ būtų aiškinama taip plačiai, galėtų būti taikoma neribota ir neapibrėžta atsakomybė.

19. Galiausiai *Oberste Gerichtshof* (Aukščiausiasis Teismas) pažymėjo, kad jeigu tokiu atveju turėtų būti taikomos Atsakomybės už gaminius direktyvos nuostatos dėl atsakomybės be kaltės, jo nuomone, pagal Atsakomybės už gaminius įstatymą atsakovė iš esmės turėtų atsakyti už visus sužalojimus, kuriuos skaitytojai (ieškovai) patyrė dėl to, kad vadovavosi klaidingu patarimu.

20. Atsižvelgdamas į šioje byloje kilusias abejones, Oberster Gerichtshof (Aukščiausiasis Teismas) nutarė pateikti Teisingumo Teismui šį prejudicinį klausimą:

„Ar [Direktyvos 85/374] 2 straipsnį, siejamą su 1 ir 6 straipsniais, reikia aiškinti taip, kad gaminiu (su trūkumais) laikytinas ir fizinis dienraščio egzempliorius, kuriame pateiktas mediciniškai neteisingas sveikatos patarimas, kuriuo vadovaujantis padaroma žala sveikatai?“

21. Atsakovė, *KRONE-Verlag*, Vokietijos vyriausybė ir Europos Komisija Teisingumo Teismui pateikė rašytines pastabas.

IV. Prejudicinio klausimo analizė

22. Kaip nurodžiau, nagrinėjant šį prašymą priimti prejudicinį sprendimą svarbiausia atsakyti į klausimą, ar laikraščio savininkė gali būti laikoma atsakinga pagal Atsakomybės už gaminius direktyvą už tokio pobūdžio klaidingą straipsnį[6]. Mano nuomone, atsižvelgiant į šios direktyvos tekstą, struktūrą ir kontekstą, visiškai aišku, kad ji taikoma tik gaminių fizinėms savybėms, todėl ji negali būti taikoma tokiu atveju.

23. Pagal Teisingumo Teismo suformuotą jurisprudenciją aiškinant Sąjungos teisės nuostatą reikia atsižvelgti ne tik į atitinkamos nuostatos tekstą – kuriuo „pagal nusistovėjusius aiškinimo principus nuostatos aiškinimas pradedamas ir baigiamas“[7], – bet ir į kontekstą bei teisės akto, kuriame ji įtvirtinta, tikslus[8]. Taigi siūlau pirmiausia išnagrinėti patį Atsakomybės už gaminius direktyvos tekstą, o paskui išnagrinėti jos kontekstą ir siekiamus tikslus.

24. Pradedant nuo paties Atsakomybės už gaminius direktyvos teksto, galima atkreipti dėmesį į tai, kad jos 1 straipsnyje nustatyta, jog gamintojas „atsako už žalą, atsiradusių dėl jo gaminio trūkumų“. Toliau 2 straipsnyje „gaminiai“ apibrėžti kaip „visi kilnojamieji gaminiai, net jei jie

6 Žinoma, klausimas, ar gali arba ar turėtų kilti atsakomybė pagal Austrijos teisės nuostatas, yra visiškai atskiras klausimas ir, kadangi šį klausimą turi spręsti išimtinai prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, savaime suprantama, nuomonės dėl jo nereikšiu. Akivaizdu, kad pagal Atsakomybės už gaminius direktyvą (žr. Atsakomybės už gaminius direktyvos tryliktą konstatuojamąją dalį ir 13 straipsnį) galimybė taikyti tokią atsakomybę neatmetama.

7 Šiuo klausimu žr. generalinės advokatės V. Trstenjak išvadą byloje *Agrana Zucker* (C-33/08, EU:C:2009:99, 37 punktas).

8 Šiuo klausimu žr., pavyzdžiui, 2014 m. rugsėjo 10 d. Sprendimą *Holger Forstmann Transporte* (C-152/13, EU:C:2014:2184, 26 punktas) ir 2018 m. gruodžio 10 d. Sprendimą *Wightman ir kt.* (C-621/18, EU:C:2018:999, 47 punktas).

įtraukti į kitą kilnojamąjį ar nekilnojamąjį gaminį“[9]. 3 straipsnyje „gamintojas“ apibrėžtas kaip „galutinai pagaminto gaminio, bet kokių žaliavų ar sudedamosios dalies gamintojas arba kiekvienas asmuo, kuris prisistato gamintoju, ant gaminio nurodydamas savo vardą, prekės ženklą ar kitą skiriamąjį ženklą“. Toliau šios direktyvos 6 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad gaminys yra laikomas turinčiu trūkumų, „jei jis nėra toks saugus, kokio asmuo, atsižvelgiant į visas aplinkybes, turėjo teisę tikėtis, įskaitant: a) gaminio pateikimą; b) tikslą, kuriam, protingai mąstant, gaminys gali būti naudojamas; c) gaminio išleidimo į apyvartą laiką.“ Atsižvelgiant į šių nuostatų formuluotes, jose kalbama apie fizinių daiktų gamybą ir apie žalą, patirtą dėl tokių gaminių fizinių trūkumų.

25. Vis dėlto kai kuriuose teisės doktrinos šaltiniuose teigiama, jog tam, kad gaminys būtų laikomas „gaminiu“, kaip tai suprantama pagal Atsakomybės už gaminius direktyvos 2 straipsnį, jis net neturi būti šiuo požiūriu materialus[10]. Taip atsirastų galimybė gaminiu laikyti *laikraštyje pateiktą informaciją*, o ne patį laikraštį. Vis dėlto manau, kad toks aiškinimas negali tiesiogiai išplaukti iš tos direktyvos teksto, struktūros ir konteksto.

26. Žinoma, įprastas laikraštis, kuris leidžiamas tradiciniu būdu, yra fizinis daiktas, be to, jis – kilnojamasis objektas. Galbūt galima įsivaizduoti, kad tikro išleisto laikraščio pirkėjas galėtų patirti kūno sužalojimą, jeigu, pavyzdžiui, susižalotų styrančia sąsagėle arba galbūt apsinuodytų spausdinimo procese naudotu rašalu. Vis dėlto šis ieškinys iš esmės susijęs su tariamu *intelektinio* turinio, o ne paties *fizinio* produkto trūkumu. Taigi iš tiesų kalbama apie paslaugą, o ne apie produktą.

27. Pavyzdžiui, netvirtinama, kad VI patyrė sužalojimų dėl paties laikraščio: veikiau ji pati susižalojo vadovaudamasi klaidingu patarimu, kuris buvo paskelbtas tame laikraštyje. Taigi veikiau reikia išsiaiškinti, ar materialus gaminys, kuriame pateikta tokių klaidingų patarimų, gali būti laikomas „turinčiu trūkumų“ atsižvelgiant į tai, kaip ši ir jai giminingos sąvokos vartojamos Atsakomybės už gaminius direktyvoje.

28. Visiškai neteigiama, kad laikraštyje buvo trūkumų dėl jo savybių, kurias būtų galima pavadinti išorinėmis. Kai kuriuose doktrinos šaltiniuose teigiama, kad šiuo požiūriu materiali laikmena negali būti atskirta nuo paties jos turinio. Taigi teigiama, kad Atsakomybės už gaminius direktyvoje numatyta atsakomybė be kaltės turėtų būti taikoma paties gaminio trūkumams, taip

[9] Iš pradžių Direktyva 85/374 buvo taikoma tik „kilnojamiems pramoniniu būdu pagamintiems gaminiams“ (šios direktyvos trečia konstatuojamoji dalis). Direktyva 1999/34 pašalino su „pirminiais žemės ūkio produktais“ susijusią išimtį iš Atsakomybės už gaminius direktyvos taikymo srities ir pagal jos 8 konstatuojamąją dalį ji turi būti taikoma „visiems gaminių tipams“, taip išplečiant direktyvos taikymo sritį, kad jį būtų taikoma ne vien *pramoniniu būdu pagamintiems* gaminiams. Tai patvirtina aplinkybė, kad 2001 m. gegužės 10 d. Sprendime *Veedfald* (C-203/99, EU:C:2001:258), kuriame nagrinėtu atveju prieš atliekant transplantaciją inkstas buvo apipurkštas perfuziniu skysčiu ir pasirodė, kad šis ligoninės vaistinėje pagamintas skystis turi trūkumų, dėl kurių inkstas tapo netinkamas transplantacijai, Teisingumo Teismas Direktyvą 85/374 taikė gaminiui, kuris akivaizdžiai nebuvo pagamintas pramoniniu būdu.

[10] Komisija tvirtina, kad sąvokos „gaminys“ apibrėžtis – plati (nors, jos nuomone, jis turi būti „pramoniniu būdu pagamintas“). Ji pažymi, kad (Austrijos) Atsakomybės už gaminius įstatymo 4 straipsnyje gaminys apibrėžtas kaip „bet koks kilnojamasis materialusis turtas“, o Atsakomybės už gaminius direktyvos 2 straipsnyje reikalavimas, kad jis būtų „materialus“, nenustatytas. Be to, ši nuostata konkrečiai apima elektros energiją, kuri nėra materiali, kaip tai suprantama pagal „gaminio“ sąvoką. Daugiau tokių diskusijų vyksta dėl programinės įrangos – šioje srityje net perdavimo materialioje laikmenoje atvejų pasitaiko retai ir šiais laikais ji paprastai perduodama parsisiunčiant (tokia nuomonė pateikta, pavyzdžiui, Spindler, G., „Verschuldensunabhängige Produkthaftung im Internet“, *Multimedia und Recht*, Issue 3, 1998, p. 119–124). Komisija 2020 m. vasario 19 d. Ataskaitoje dėl dirbtinio intelekto, daiktų interneto ir robotikos poveikio saugai ir atsakomybei COM(2020) 64 *final*, p. 14, labai nenutolsta nuo *de lege lata*, nes siūlo: „nors Atsakomybės už gaminius direktyvoje pateikta gaminio apibrėžtis yra plati, būtų galima labiau patikslinti jos taikymo sritį, kad ji geriau atspindėtų besiformuojančių technologijų sudėtingumą <…>“.

pat jo intelektiniam turiniui[11]. Argumentai, kuriais remiantis laikomasi tokio požiūrio, iš esmės grindžiami atsakomybės už gaminius teisės aktų tikslu – jais siekiama apsaugoti vartotojus. Be to, tvirtinama, kad yra situacijų, patenkančių į Atsakomybės už gaminius direktyvos taikymo sritį, kurios yra labai panašios į sužalojimo dėl pateiktos klaidingos informacijos atvejį. Vienas iš pavyzdžių – situacija, kai gaminys, skirtas įspėti asmenis apie tam tikrą pavojų, kaip antai, galbūt, dūmų detektorius, tinkamai neveikia. Negavę įspėjimo asmenys negali tinkamai sureaguoti (pavyzdžiui, pasišalinti iš degančio pastato), todėl patiria sužalojimų[12]. Šioje doktrinoje nurodoma, kad tokios situacijos yra panašios į atvejus, kai pateikiama neteisinga gaminio naudojimo instrukcija. Kaip ir dėl spausdintame leidinyje pateiktos neteisingos informacijos, tokiu atveju pavojus kyla ne dėl gaminio fizinės savybės, o dėl to, kad skaitytojai laikosi tame leidinyje pateiktų (klaidingų) nurodymų.

29. Vis dėlto manęs šie argumentai neįtikina. Atsakomybės už gaminius direktyvos 6 straipsnyje trūkumas aiškiai siejamas su pačiu gaminiu, kaip tai suprantama pagal jos 2 straipsnį. Be to, šios direktyvos 1 straipsnyje nenumatyta atsakomybė be kaltės vien už patarimą. Priešingai, atsakomybė turi būti susijusi su gaminio išleidimu į apyvartą[13]. Būtinas gaminio trūkumo ir nukentėjusio asmens patirtos žalos tiesioginis priežastinis ryšys, kuris vis dėlto yra šios išvados 28 punkte aptartais atvejais, o klaidingas patarimas laikraštyje nėra susijęs su gaminiu[14]. Tai taip pat reiškia, kad ši direktyva netaikoma paslaugoms[15].

30. Nors galbūt būtų galima teigti, kad dėl technologijų pažangos vis sunkiau atskirti gaminius ir paslaugas[16], toks vertinimas, dėl kurio teisės aktų leidėjas galėtų imtis veiksmų, neleidžia taikyti Atsakomybės už gaminius direktyvos ir esant toms aplinkybėms, kurioms ji šiuo metu netaikoma atsižvelgiant į jos aiškų tekstą. Juo labiau kad ją taikant ir kilnojamuosiuose gaminiuose esančiai informacijai atsirastų ir kitų prieštaravimų. Pavyzdžiui, kodėl atsakomybė be kaltės būtų taikoma už leidinyje pateiktą informaciją, bet ne už per radiją arba televiziją duotą patarimą[17]?

[11] Tokio požiūrio pavyzdžių galima rasti Foerste, U. ir Graf von Westphalen, F., (eds.), *Produkthaftungshandbuch*, 3rd ed., Beck, Munich, 2012, p. 815, § 47 16 papunktis; Cahn, A., „Produkthaftung für verkörperte geistige Leistungen“, *Neue Juristische Wochenschrift*, 1996, p. 2899–2905, p. 2901–2903; Meyer, A., „Die Haftung für fehlerhafte Aussagen in wissenschaftlichen Werken“, *Zeitschrift für Urheber- und Medienrecht*, Issue 3, 1997, p. 26–34. Priešingas požiūris pateiktas Günther, A., *Produkthaftung für Informationsgüter*, Otto Schmidt Verlag, Cologne, 2001, p. 623–627. Visi šie autoriai aptaria Vokietijos atsakomybės už gaminius įstatymą. Šiuo Vokietijos įstatymu įgyvendinta Atsakomybės už gaminius direktyva, nors aptarti klausimai nėra būdingi direktyvos įgyvendinimui Vokietijoje.

[12] Kitas pavyzdys yra diagnostikos prietaiso veikimo sutrikimas, jeigu toks sutrikimas reiškia, kad tam tikros klinikinės būklės asmuo negauna gydymo.

[13] *A contrario* žr. Atsakomybės už gaminius direktyvos 7 straipsnio a punktą, pagal kurį gamintojas atleidžiamas nuo atsakomybės, jeigu jis neišleido gaminio į apyvartą. Taip pat žr. Oechsler, J., *J. von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen*, 2018 m. pataisytas leidimas, de Gruyter, Berlin, § 2 ProdHaftG, 78 punktas, kur taip pat aptartas *Produkthaftungsgesetz* (Vokietijos atsakomybės už gaminius įstatymas).

[14] Šiuo klausimu žr. Günther, A., *Produkthaftung für Informationsgüter*, Verlag Dr Otto Schmidt, Cologne, 2001, p. 650 ir p. 651, kuriame skiriama „Instruktionshaftung“ (atsakomybė už nurodymus) ir „Informationshaftung“ (atsakomybė už informaciją).

[15] Žaliojoje knygoje dėl atsakomybės už gaminius su trūkumais (COM (1999) 396 *final*), p. 7, Komisija jau yra nurodžiusi, kad „Direktyva 85/374/EEB netaikoma paslaugoms su trūkumais“. Tai atitinka aplinkybę, kad ji buvo pasiūliusi priimti Tarybos direktyvą dėl paslaugų teikėjų atsakomybės (COM(90) 482 *final*) (OL C 12, 1991 p. 8). Vėliau ji projektą atsiėmė (COM(94) 260 *final*). Ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonės dėl pasiūlymo dėl Tarybos direktyvos dėl paslaugų teikėjų atsakomybės (OL C 269, 1991, p. 40) 2.8 punkte itin aiškiai atskleista, kokių sunkumų gali sukelti tokia direktyva: „Nagrinėjant šį pasiūlymą akivaizdu, kad jį įgyvendinus sustotų visi moksliniai tyrimai ir inovacijos laisvųjų profesijų veiklos srityse. Tokiu atveju atsirastų gynybinė medicina, gynybinės teisės, verslo ir mokesčių konsultacijos, taip pat architektų, inžinierių ir rangovų gynybinio pobūdžio konsultacinė veikla. Vartotojai siekė ne tokio tikslo.“

[16] Šis klausimas aptartas ir Komisijos ataskaitoje Europos Parlamentui, Tarybai ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui dėl dirbtinio intelekto, daiktų interneto ir robotikos poveikio saugai ir atsakomybei (COM(2020), 64 *final*), p. 13 ir p. 14.

[17] Dar žr. *Münchener Kommentar zum BGB*, 8th ed., 2020, § 2 ProdHaftG, 19 punktas, taip pat Ulmer-Eilfort, C., ir Obergfell-Thiermann, E.-I., *Verlagsrecht*, 2nd edition, C.H. Beck, 2020, 1036 punktas.

31. Vis dėlto, mano nuomone, atsižvelgiant į Atsakomybės už gaminius direktyvos tekstą, kontekstą ir struktūrą, visiškai akivaizdu, kad šioje direktyvoje vartojama sąvoka „gaminys“ apima tik materialius daiktus. Iš esmės būtent dėl to šio ieškinio negalima patenkinti, bent jau kiek jis susijęs su Atsakomybės už gaminius direktyva, – jis pareikštas ne dėl sužalojimo dėl gaminio fizinio trūkumo.

32. Tai patvirtina ir Atsakomybės už gaminius direktyvos struktūros ir konteksto analizė. Pačioje pirmoje šios direktyvos konstatuojamojoje dalyje aiškiai nurodyta, kad tai – derinimo priemonė „dėl gamintojų atsakomybės už jų gaminių su trūkumais padarytą žalą“ ir kad ši priemonė būtina, nes „egzistuojantys skirtumai gali iškreipti konkurenciją ir daryti poveikį laisvam prekių judėjimui bendrojoje rinkoje bei sąlygoti skirtingą vartotojų apsaugos lygį nuo žalos, gaminių su trūkumais daromos jų sveikatai ar turtui“. Čia aiškiai kalbama tik apie materialaus pobūdžio prekes ir, kaip Teisingumo Teismas jau turėjo progą pažymėti, „Sąjungos teisės aktų leidėjo nustatyti šios direktyvos taikymo srities apribojimai yra sudėtingo šių skirtingų interesų lyginimo proceso rezultatas“ [18].

33. Visa tai patvirtina kitos konstatuojamosios dalys. Taigi, pavyzdžiui, trečioje konstatuojamojoje dalyje nurodyta, kad atsakomybė be kaltės „turėtų būti taikoma tik kilnojamų pramoniniu būdu pagamintų gaminių atžvilgiu“. Nors, kaip nurodyta šios išvados 9 išnašoje, vėliau šios nuostatos taikymo sritis buvo išplėsta taip, kad ji taikoma ne tik *pramoniniu būdu pagamintiems* gaminiams, niekur nekalbama apie tai, kad Atsakomybės už gaminius direktyva taikoma vien informacijai arba patarimams. Ketvirtoje konstatuojamojoje dalyje priduriama, kad veiksminga vartotojų apsauga reikalauja, kad „visi gamybos procese dalyvaujantys gamintojai būtų atsakingi už savo tiekiamų gatavų gaminių, sudedamųjų dalių ar tiekiamų žaliavų trūkumus <…>“ Šeštoje konstatuojamojoje dalyje nurodyta, kad, siekiant apsaugoti „vartotojų fizinę gerovę ir turtą, gaminio defektiškumas turėtų būti nustatomas ne pagal jo tinkamumą naudoti, bet pagal saugos, kurios visuomenė turi teisę tikėtis, trūkumą <…>“ Atsižvelgiant į kontekstą, nuorodą į „saugos <…> trūkumą“ galima suprasti tik kaip nuorodą į materialaus gaminio trūkumą, dėl kurio gali atsirasti žala.

34. Visi šie konteksto elementai tik patvirtina išvadą, kad Atsakomybės už gaminius direktyvos taikymo sritis susijusi tik su fizinių gaminių sauga ir jos pagrindinis tikslas – suteikti atsakomybe be kaltės grindžiamą teisių gynimo priemonę tais atvejais, kai nustatoma, kad tokie gaminiai turi trūkumų. Priešingu atveju būtų sudaryta galimybė pagal šią direktyvą reikšti įvairius reikalavimus iš esmės dėl trūkumų turinčių arba aplaidžiai suteiktų paslaugų. Tai galėtų būti, pavyzdžiui, raštu teikiamos apskaitininko, teisininko konsultacijos arba rašytinė medicininė pažyma, net jeigu tokiomis aplinkybėmis būtų visiškai dirbtina teigti, kad, pavyzdžiui, pasirašydamas tokią pažymą specialistas „prisistato“ „galutinai pagaminto gaminio“ „gamintoju“, todėl yra „gamintojas“, kaip tai suprantama pagal Atsakomybės už gaminius direktyvos 3 straipsnio 1 dalį [19].

35. Be to, kaip, atrodo, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pats užsimena prašymo priimti prejudicinį sprendimą 4.2 punkte, jeigu atsakomybė pagal Atsakomybės už gaminius direktyvą būtų taikoma tokiais atvejais, daugybė galimų ieškovų galėtų be apribojimų reikšti reikalavimus paslaugų teikėjams remdamiesi jų atsakomybe be kaltės [20]. Būtų sunku išvengti

[18] 2011 m. gruodžio 21 d. Sprendimas *Dutrueux* (C-495/10, EU:C:2011:869, 22 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[19] Taip pat žr. šios išvados 15 išnašą, kurioje cituojama Ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Tarybos direktyvos dėl paslaugų teikėjų atsakomybės (OL C 269, 1991, p. 40).

[20] Žr. garsiuosius teisėjo C. J. Cardozo perspėjimus, pateiktus Sprendime *Ultramares Corporation / Touche* 174 NE 441 (1931), pagal kuriuos teisėje turi būti vengiama galimybės atsakomybę taikyti „neapibrėžtos apimties, neapibrėžtą laiką ir neapibrėžtai asmenų grupei“.

išvados, kad nustačius atsakomybę be kaltės taip būtų iškreipti Atsakomybės už gaminius direktyvos taikymo srities apribojimai, kurie, kaip jau buvo nurodyta ir kaip Teisingumo Teismas pažymėjo Sprendime *Dutrueux*[21], yra skirtingų interesų lyginimo proceso rezultatas.

36. Jeigu būtų padaryta tokia išvada, galėtų atsitikti taip, kad neįprastų teisinių sunkumų kiltų dėl dar vieno laikraščių leidybos aspekto. Daugelyje laikraščių – nuo pačių rimčiausių iki populiaresnių – yra tokio pobūdžio skaitytojams skirtų skilčių, kuriose jų redaktoriai konsultuoja įvairiais klausimais, įskaitant medicinos, teisės, sodininkystės, vaikų auklėjimo ir asmeninio pobūdžio klausimus. Jeigu laikraštį būtų galima patraukti atsakomybėn be kaltės už prastą arba trūkumų turintį patarimą, dėl kurio sužalojamas asmuo arba (su Atsakomybės už gaminius direktyvos 9 straipsnyje nustatytais apribojimais) padaroma žala turtui, kiltų nauja rizika leidėjams ir, kaip rašytinėse pastabose pažymėjo atsakovė, tai galėtų turėti rimtų praktinių pasekmių spaudos laisvei, užtikrintai Europos Sąjungos pagrindinių teisų chartijos 11 straipsnio 2 dalyje (taigi ir Europos žmogaus teisių konvencijos 10 straipsnyje). Visa tai reiškia, kad jeigu tokia išvada turėtų išplaukti iš Atsakomybės už gaminius direktyvos, būtų tikimasi, kad ji išplauktų visiškai aiškiai ir nedviprasmiškai. Pati aplinkybė, kad šioje direktyvoje akivaizdžiai nieko nepasakyta šiuo klausimu, aiškiai patvirtina, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas niekada nesiekė nustatyti tokios atsakomybės tokiomis aplinkybėmis.

37. Vis dėlto pažymėtina, kad deliktinės atsakomybės ir profesinio aplaidumo klausimai tokiais atvejais reglamentuojami kiekvienos valstybės narės nacionalinėje teisėje. Sąjungos teisės aktų leidėjas niekada nesiekė, kad jie būtų taip suderinti, o juo labiau kad tokio pobūdžio reikalavimai būtų įtraukti į Atsakomybės už gaminius direktyvoje nustatytą atsakomybės be kaltės taikymo tvarką dirbtinai ir plačiai aiškinant jos nuostatas. Teisingumo Teismas jau yra konstatavęs, kad šia direktyva nesiekiama visiškai suderinti nuostatų dėl atsakomybės už gaminius su trūkumais joje nereglamentuotais klausimais[22].

38. Nors tiesa, kad šioje byloje iškeltas klausimas dar nenagrinėtas, pažymėtina, kad nėra jokios iki šiol suformuotos jurisprudencijos dėl Atsakomybės už gaminius direktyvos, kuria būtų galima remtis jį nagrinėjant. Ko gero, jai artimiausias yra Teisingumo Teismo sprendimas *Dutrueux*[23]. Tame sprendime aptartu atveju per ligoninėje atliktą chirurginę operaciją berniukas patyrė nudegimų. Vis dėlto nudegimų atsirado dėl šildomo čiužinio, ant kurio jis buvo paguldytas per operaciją, temperatūros reguliavimo sistemos gedimo. Ligoninė tiesiog naudojo čiužinį, kurį buvo įsigijusi iš ligoninės tiekėjo.

39. Vis dėlto Teisingumo Teismas nusprendė, kad „toks naudotojas negali būti laikomas dalyvaujančiu nagrinėjamo gaminio gamybos ir prekybos grandinėje“, kaip tai suprantama pagal Atsakomybės už gaminius direktyvos 3 straipsnį[24]. Taigi, ligoninė šiuo požiūriu buvo tik medicinos paslaugų teikėja, ir kai tokia teikėja, „naudodama įrenginius ar gaminius su trūkumais, kurių gamintoja ji nėra, kaip tai suprantama pagal [Atsakomybės už gaminius direktyvos] 3 straipsnio nuostatas, padaro žalos paslaugos gavėjui“, paslaugų teikėjos atsakomybė „nepatenka į šios direktyvos taikymo sritį“[25].

[21] 2011 m. gruodžio 21 d. sprendimas (C-495/10, EU:C:2011:869, 22 punktas).

[22] Žr. 2009 m. birželio 4 d. Sprendimą *Moteurs Leroy Somer* (C-285/08, EU:C:2009:351, 24 ir 25 punktai) ir 2011 m. gruodžio 21 d. Sprendimą *Dutrueux* (C-495/10, EU:C:2011:869, 21 punktas).

[23] 2011 m. gruodžio 21 d. sprendimas (C-495/10, EU:C:2011:869).

[24] Ten pat, 28 punktas.

[25] Ten pat, 39 punktas.

40. Taigi, atsižvelgiant į Sprendimą *Dutrueux*[26], akivaizdu, kad atsakomybė už paslaugų teikimą, kuris yra atskirtas nuo fizinio gaminio su trūkumais, nepatenka į Atsakomybės už gaminius direktyvos taikymo sritį. Tiesą sakant, šioje byloje reikalavimas taikyti atsakomybę pagal šią direktyvą būtų dar mažiau pagrįstas, nes, kaip jau minėta, kitaip nei toje byloje aptartu atveju, pats fizinis gaminys neturėjo jokių trūkumų.

41. Atsižvelgdamas į visus šiuos aiškinimo aspektus, esu priverstas padaryti išvadą, kad tokio pobūdžio reikalavimas nepatenka į Atsakomybės už gaminius direktyvos taikymo sritį. Iš esmės šis ieškinys susijęs su paslaugos teikimu – laikraščio skiltyje pateiktu patarimu vartotojams, kuris nėra susijęs su laikraščiu kaip fiziniu gaminiu. Taigi negalima teigti, kad VI patirti kūno sužalojimai atsirado dėl gaminio trūkumų, kaip šios sąvokos vartojamos Atsakomybės už gaminius direktyvoje.

V. Išvada

42. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, siūlau Teisingumo Teismui į *Oberster Gerichtshof* (Aukščiausiasis Teismas, Austrija) pateiktą klausimą atsakyti taip:

1985 m. liepos 25 d. Tarybos direktyvos 85/374/EEB dėl valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių atsakomybę už gaminius su trūkumais, derinimo 2 straipsnio, siejamo su 1 ir 6 straipsniais, negalima aiškinti taip, kad fizinis dienraščio egzempliorius, kuriame pateiktas mediciniškai neteisingas sveikatos patarimas, kuriuo vadovaujantis padaroma žala sveikatai, taip pat gali būti laikomas „gaminiu su trūkumais“, kaip tai suprantama pagal šią direktyvą.

[26] 2011 m. gruodžio 21 d. sprendimas (C-495/10, EU:C:2011:869).